Çınaraltı

Dilde, Fik... ...irde, işde Birlik.

SAYI: 1 | İsta... İdarehanesi; ...bul, Ankara caddesi, Hususî daire | TELEFON: 22129

İDEAL

Yazan Orhan Seyfi ORHON

— Eksiğin...

— Bre kız nedir?

— Azulya kahvesi mi? Çin çayı mı? Francala unu mu?

— Hayır!

— Patiska mı? İpekli mi? Keten mi? Yünlü mü?

— Hayır!

— Kösele mi? Maroken mi? Kayış mı? Kauçuk mu? Bakır tel mi?

— Hayır!

— Asprin Bayer mi? Piramidon mu? İnsulin mi? Klor mu? İyot mu?

— Hayır!

— Asfalt yol mu? Çocuk bahçesi mi? Asma köprü mü? Yeraltı treni mi? Otobüs mü? Tramvay malzemesi mi? Tünel kayışı mı?

— Hayır!

— Boya mı? Mürekkep mi? Kalem mi? Defter mi? Kâğıt mı? Daktilo mu?

— Hayır!

— Türk grameri ve sentaksı mı? Eski Türk tarihi mi? Lâtince alfabe mi? müverrih mi? Pedagog mu? Şair mi? Bestegâr mı? Romancı mı? Filozof mu? Âlim mi? Mucid mi? Kâşif mi?

— Hayır!

— Mektep mi? Enstitü mü? Lâboratuvar mı? Hastane mi? Banka mı? Fabrika mı? Değirmen mi? Tarla mı? Baraj mı? Ahır mı? At mı? İnek mi? Öküz mü?

— Hayır! Hayır! Hayır!

— Nedir öyleyse!

— Eksiğimiz içimizdeki büyük ve mukaddes yangını tutuşturacak bir ideal yokluğudur. İstikbale karşı iştihamızı arttıracak, enerjimizi çoğaltacak, bizi hodgâmlıktan, rahatseverlikten, bugüne baş eğmeden kurtaracak, cesur, atılğan, hararetli, dinamik yapacak bir ideal!

Çiçeklerin güneşe döndüğü gibi solgun, ve buruşuk ruhlarımız ona çevrilecek, hayatımıza o hız verecek, ihtiraslarımızı o kamçılıyacak, yeryüzünde büyük işler görmeğe lâyık bir millet olduğumuzu düşündürecek, on sekiz milyonu altmış milyona, seksen milyona çıkaracak, millî şuuru tam bir teyakkuz haline koyacak bir ideal!

Onu bir zırh gibi giyip hayat mücadelesine çıkacağız. O, fırtınalar gibi başımızda esecek; ve nehirler gibi coşup kabaracak... Herşey onun feyizli balçığında yeşerecek. O bizim ebedî baharımız olacaktır.

Şüphesiz bu ideal, bugün gevelediğimiz müstereddî medeniyet sözü değil, konfor ve istirahat hiç değil, kanaat, tevazu ve mahviyet de değil; onun ne olduğunu ve ne olabileceğini, belki de pek yakında, tarihin çakan bir şimşeği altında apaydınlık göreceğiz!

ORHAN SEYFİ ORHON

9 Ağustos 1941 Cumartesi

ÇINARALTI

aftalık Türkçü, Fikir ve Sanat Mecmuası

Cumartesi günleri çıkar.

Abone şartları :

...llığı 500, altı aylığı 250 ku...

...nebi: Yıllığı 1000, altı aylı... 500 kuruş.

Fiatı : 10 Kuruş.

HARAÇÇI KARDEŞLER ve MOBİLYA KOLLEKTİF ŞİRKETİ

Mobilyalar, perdeler, kornişler, istor muşambalar vesair mefruşatı birarada en ehven şeraitle

HARAÇÇI KARDEŞLER de bulab lirsiniz

ANKARA

Anafartalar caddesi No. 166

Telefon : 1426

NEVROZİN

Baş, Diş, Nezle, Grip Romatizma

Nevralji, Kırıklık ve Bütün Ağrılarınızı Derhal Keser

Icabında günde 3 kaşe alınabilir. TAKLİTLERİNDEN SAKININIZ

HER YERDE PULLU KUTULARI ISRARLA İSTEYİNİZ.

RADYOLİN

İle SABAH, ÖĞLE ve AKŞAM

Her yemekten sonra günde üç defa muntazaman dişlerinizi fırçalayınız

Gauthier Vidal

ANİLİN ve ALİZARİN BOYALARI

Ev işlerine mahsus her cins kumaş için

HOROZ

MARKA

PAKET

BOYALARI

ANILIN FARBEN G.E.VIDAL

Umumî satış deposu:

İstanbul Çiçekpazarı sokağı Altıparmak han No. 3 - 4

GELİNCİK

SİGARASI ÇIKTI

En müşkülpesentleri de dahil olduğu halde her sınıf tütün tiryakisini memnun etmek azminde bulunan

İNHİSARLAR İDARESİ

bu kere piyasaya arzettiği ve uçlu ve uçsuz GELİNCİK sigarasile, içimi tatlı ve kokulu olmakla beraber mevcut nevilerden daha ince bir sigara arayan tiryaki zümresini tatmine çalışmıştır. Bu evsaf, bilhassa bayanlar tarafından aranıldığı için GELİNCİK ayni zamanda onların da sigarası olacaktır.

16,5 Kuruş

Konuşma

ÇINARALTINDA Düşündüklerim

Yazan : Sedad Çetintaş

«Çınaraltı» adını bu mecmuaya senbolize edenlerin ulküsünü alkışlıyanlardan birisi de, şüphesiz benim. Ben de en sağlam düşüncelerime burada can vermek isterim, tıpkı ecdadım gibi..

Çınar, Türk şehirlerinin tabiî âbidesi ve âdetâ birer millî senbolüdür.

Bursa'da, ilk Türk âbidesi Orhan Bey Camiinin önündeki bugün kovuğu bir dükkâncık olan ihtiyar çınardan tutunuz da, Yıldırım'ın, Çelebi'nin, Hüdavendigâr'ın, İkinci Murad'ın hangi âbidesini görürsünüz ki onun kubbesine gölge salmış ulu bir çınar bulunmasın?

Edirnede de böyle.. İstanbulda At meydanındaki İkinci Beyazıt zamanında bir Türk eliyle dikilmiş ve on altıncı asır Türk ressamları tarafından resimleri yapılmış olan İbrahim Paşa sarayındaki çınar bugün bile genç ve gürbüz bir varlıkla yerinde yaşamakta, vekarlı ve muhteşem gövdesi ile, zümrüt rengi ile gözlerimizi, gönüllerimizi aydınlatmakta..

Düşünüyorum: Bizanstan bir harabe kalmış olan bu şehri zengin âbideleriyle süsleyen ecdadımız onun rengini de işte bu asırlar dolduran çınarlarla tamamlamışlar, savaşlara en yaman [illegible]arlarını bunların altında ve[illegible]işler, [illegible]işte yorgunluklarını yine [illegible]ların [illegible]klerinde gidermişlerdir.

Türk şairlerinin / bu gölgelerden alдıkları ilhamlar birer divan doğurmuş, Türk mimarlarının bu çınarların altında düşündükleri kompozisyonlar bu güzel şehrin tepelerine birer medeniyet ve san'at âbidesi olmuştur.

[illegible]y Yeşermesi ile bahara emniyet veren [illegible]r, yaz güneşinin insafsızlığına karşı [illegible]ltına sığınanlara ne kuvvetli hâmi [illegible]çınar. Altındakilerin başına elediği kışı, [illegible]prakları ile sonbahara ve çıplak midi[illegible]nda haykırttığı rüzgârın inilitisi zil[illegible]ya ve bütün mevsimlere en kuvvetli [illegible]dallan[illegible]a veren çınar şimdi de aynı [illegible]ile kışa[illegible]ade ile yüce bir ülkünün güvenli [illegible]man Türk gençliğini altına çakuvvetli i[illegible]dülmesi için[illegible]l'un âbidelerini tescil eğiriyor.

Ben İstanbu[illegible] bu çınarların güzelikderken fişlerine[illegible] yoksa asırlık tarihî lerini mi yazayım[illegible]ngisine baş vurömürlerini mi?.. Ha[illegible]un için şehir sam sahifeler lâzım, [illegible]rleyip dikilharitasında yerlerini işaretorum. Başdiği asrı tahminliyerek geçka ne yapabilirim?

Fakat Türk İstanbul'un imar [illegible]proje-sini yapanlar ve bu mühim tarihî [illegible]rol sahibi olanlar, bilmem ki, bu çınarları birer kıymetli âbide olarak kabul edebilirler mi?

Bir Süleymaniye ile yaşıt, veya bir Sultanahmed'e ağabey denecek yaşta bir ulu çınarı bir meydan ortasına düşürmek acaba yersiz mi olur?

Eğer mecmuamızın isminden ve ülküsünden yükselen tahassüslerim beni şairliğe sevk ediyor da tatbik imkânı olmıyan fikirlere daldırıyorsa hoş görülsün. Çünkü şimdilik şu satırlardaki sözlerim mahiyet itibariyle (Çınaraltı) yı kutlamak ve burada çalışacaklara başarılar dilemekten başka birşey değil.

Mecmuamıza ömrü çınar kadar uzun, gölgesi onun kadar geniş ve altı onun kadar hareketli olsun diyorum.

Yüksek Mimar
Sedad Çetintaş

İSTİKLÂ[illegible]
Destanı

(Millî şairimiz Mehmet [illegible]kif'un yakında basılacak [illegible]tanından bazı parçaları [illegible]mıza sunuyoruz. Şiirlerine [illegible]danının akisleri duyulan şairimiz bu eseriyle [illegible]rünlar [illegible]ranlıkları ışıklandıran bir [illegible] yakmış oluyor. Eserin sana[illegible]dan kıymeti hakkında bir şe[illegible]lüzumsuzdur. Bizim gelişi[illegible]ğimiz bu parçalar İstiklâl [illegible]ikinci kısmına aittir. Şair b[illegible]tarıcıya hitap ediyor):

KURTARIC[illegible]

Edirne önünden Urfaya k[illegible]
Her yerde inilti, gözyaşı v[illegible]
Mektepler, mabedler, yurtlar,
Birer boş harabe, birer mez[illegible]

Ecdadın en yüksek mukad[illegible]
Tarihi, bayrağı siğaneiyordu.
Endülüs hatıra mukaddes[illegible]
Türke de verilmek isteniyo[illegible]

O kara günleri yaşıyorsak[illegible]
[illegible]rtuğrul adalet hepsi yok[illegible]
[illegible]tarihin ilham ettiği
Bugün[illegible]mil'un yar[illegible]
Devirler gibi[illegible]

[illegible]kahr[illegible]
Böyle bir zamanda, [illegible]
Kurtuluş gününden şü[illegible]
Dost düşman «Bu devlet [illegible]
Ortaya atılıp sen '«Hayır'[illegible]

Bir hain ve alçak tiran[illegible]
«Bir millet satılmaz» diy[illegible]
Cellâda verilmek istenen[illegible]
Dik tutup ölüme şarkı[illegible]

Şüphesiz, Türklerin sen[illegible]
Bu dehre şan veren kahr[illegible]
Lâkin kahraman olduğu[illegible]
Asrın da en büyük bir i[illegible]

Bu arzın o aziz evlâdı[illegible]
Sesinde dünyanın dav[illegible]
Her esir toprağın üzer[illegible]
Mazlûmlar seninle bir[illegible]

Hürriyet âşığı olan bir[illegible]
Seni bir hemşeri yapma[illegible]
Büyüklük arıyan bir i[illegible]
Sana: «Ey kahraman be[illegible]

Zira sen: «Hak benim!»
En âdil silâhı kullanan[illegible]
Kahraman arıyan her[illegible]
Kendini bir örnek diye[illegible]

Mehmet [illegible]

• IRKIN SIHHAT DAVASI •

Yazan : Prof. Kâzım İsmail GÜRKAN

Yakın yıllara kadar sıhhat endşesini geniş manasiyle sağlamlık davasını aslara münhasır bir mesele gibi gö-yorduk. Bilinen ve yapılan hıfzı sıh- şahsın hastalıklardan korunması alünü ve vücut terbiyesi de yine şah- n sağlam ve gürbüz olmasını temin n metodları birleştirmeğe gayret ci, ferdî, bir vikaye ilmi idi. Sıhhat vası bu ferdî telâkki çerçevesinden; velâ çocuk hıfzıssıhhasının hususiye- ile sıyrıldı, daha sonra kadına, genç- e, amele sınıfına, muayyen meslek babına ait hususî hıfzısıhhat usulle- in tanzim ve tamimi, davaya yeni lar ve yeni sahalar kazandırdı ve aş yavaş «içtimaî hıfzısıhhat» te- is etti.

Çehresinin büyük çizgileriyle ynelmilel mahiyette olan içtimaî fzıssıhhat ilmi, tatbikatta bu manza- nı kaybetmek zaruretiyle sık sık laşıyordu. Zira bu ismin doktrin- , teknikleri her cemiyete ayni te- at ile tatbik edilemiyor, cemiye- arzettiği hususiyet, tatbikatta bazı işiklikleri istilzam ediyordu. Bu şiklikleri yalnız cemiyeti terkip e- fertlerin doğmalık ve müktesep ıfları değil, heyeti içtimaiyelerin adıkları iklim ve buna merbut bazı siyetler de zarurî kılıyordu. Meselâ l kutbuna yakın yaşıyan ve balık- a meşgul olan insanlarla kızgın va çöllerindeki kabilelere ayni ka- er tatbik edilemezdi. İşte bu ve a benzer birçok misallerle izahı nkün olan bu değişiklikler zarureti, aî hıfzıssıhhanın hiç bir zaman er bir düşünce ile tam beynelmilel doğmatik bir dava halinde yürüye- eceğini gösterir.

ından başka zahirî manzarasiyle nelmilel çehre gösteren birçok na- ye ve tatbiklerin de mahallî zaru- ere, ırkî istidatlara boyun eğerek yerde kendine mahsus - millî - bir re gösterdiği esasen muhakkaktır kat'iyyet. hekimlikte yalnız hasta- ardan vikayeyi bildiren kısmı olan sıhhatte değil, hattâ bizzat hasta- tezahürlerinde ve hatta tedavide varid ve vakidir. Küllî pedagojik selerin mutlak tesiri altında kalan a ve hastalık âmilleri gibi şifa mü- leri de yerli renklere bürünmeğe ar kalırlar, Hâdiseler ve onların hedesi, objektif düşünenlere bu- r gün teyid ve isbat ediyor: Her- hangi bir mapotojik tezahür Asya- da, Avrupadakinin tıpkı tıpkısına aynı değildir. O halde yerli müşahede ve incelemeler içtimaî hıfzısıhhat ilmin- de yerli - millî bir düşünce sistemi kur- maya yol açmıştır, işte mevzuumuzu terkip edecek unsurlardan birincisi bu suretle vücut bulur. Gelelim nüfus za- ruretine:

Medeniyet, nüfusun kesif olduğu yerlerde doğdu. Bu telâkki, reddi mümkünsüz bir şekilde doğru olduğu için on dokuzuncu asrın başından beri memleketini ve medeniyeti seven her- kes nüfus davasına sarılmıştır. Yüzler- ce, binlerce, belki yüz binlerce defalar sektör mevzuu, münakaşa mevzuu, ra- por mevzuu.. hulâsa bin bir çeşit ça- lışmanın hamuru olmuş bulunan nü- fus davası, ismine ilk bakıldığı zaman hayide bir mesele gibi gözükmesine rağmen daima canlı, zinde, aktüel bir davadır. Zira büyük iktisadî zorluklar, harpler, istilâlar ve felâketler millet halinde ayakta durabilmenin tek mes- nedi nüfustur kaziyesini yıkmak şöyle dursun, her gün bir müeyyide ile kuvvetleştirmek yolundadırlar.

Nüfus siyaseti, milletlerin istikbal plânlarına koydukları yeni umdelerin ve geniş ufukların istihsali için de bi- rinci kuvvettir. On dokuzuncu asırda geniş müstemleke plânlarına sarılan Almanya; nüfusunu otuz milyondan altmış milyona çıkarmıştır. Büyük Harpte uğradığı geniş tahribata rağ- men bu milletin ayakta durabilmesi ve yeni emeller arkasında koşabilmesi ır- kî hususiyetlerini muhafaza edebilmiş olmasından dolayıdır. Demek ki «Irkî hususiyetlerini tutabilen bir millet hiç bir zaman mahvolmaz» diyen Gobi- neau haklıdır.

Nüfus çoğalması bir memlekette ide- al düşüncelerin taazzisi ile müvazi gi- diyor. Buna mukabil nüfus artımı nis- beti düşen memleketlerde de tereddî, her sahada kendini gösteriyor. O hal- de Procréation bir milletin yaşama mi- yarıdır.

Yabancı memleketlerin istatistikle- rinden elbet daha ibretli olduğu için bizden birkaç rakam alalım:

Büyük Harpte büyük zayiat ver- dik, bunu takip eden muztarip sulh yıl- ları gerek doğum ve gerekse doğanla- rın ölüm nisbeti itibariyle bütün milleti ağlatacak bir seviyede idi. Fakat millî mücadeleyi takip eden muzaffer sulh yılları ümidimizi her an arttıracak rak kamlarla süslüdür: 1920 umumî nüf sayımında nüfusumuz 13,648,370 id bu rakam 1935 senesinde 17 mily na çıkmıştır. Son sayımda ise on sek milyonu bulduk. 1938 yılındaki beya natında sıhhat vekili, doğum nisbetini binde 42, ölümün ise binde 20 oldu ğunu, binaenaleyh daimî olarak mem- leketimizde binde 22 nüfus artımı ol- duğunu bildirmişti. Bu rakam, elbet te şayanı memnuniyettir. Lâkin bütü mesele tezayüdü daima bu güzel ni betlerde tutmak, hattâ daha iyiye karmak ve komşularımızı geçmek Bu, millî bir iştir.

İktisatcı Reithinger, harbi hariç tarak yaptığı hesaplarda yir rın ortalarına doğru Avrupa nun yüz milyon daha artacağını ve miktarın 75 milyonunun Polonya Rusya - Yugoslavya - Romanya Bu garistan çerçevesi üzerinde yâni pa'nın şarkında toplanacağını ediyor. Bu hesaba nazaran tez 12 milyonu Polonya, 12 milyonu kanlar ve 47 milyonu Rusyada lecektir.

Kesafet ise Türkiyenin Avrupa k mında 52,1, Anadoluda 20,2, Bul ristanda 47, Romanyada 64, Yunan tanda 25 dir.

Nüfus artmasının millî bir duğunu isbat edecek başka baş vurmadan bir kelime ile de met) üzerinde duralım:

Bir memlekette kalabalık oluşu, yekûn iyi bir şeydir. Buna hiç olmamakla beraber yeni nesillerin hî muvaffakiyetleri, bilhassa üzerindeki yeni bulgular bize nüfu bir de değer - kalite aramayı artık retmiş bulunuyor. Filvaki, nüfus ğından şikâyet eden bazı kaliteye hattâ ehemmiyet ve herçebadâbad artmak zarureti sürerlerse de değersiz, dejenere, bo nüfusun heyeti içtimaiyede açtığı bir yara ve felâketi görenler nüf temiz ve şuurlu bir surette, ıstıfa ile tırmayı umde yapmışlardır. İşte bu zuumuzu terkip eden ikinci unsu Millî bir dava halinde ileride tefe tını şerhedeceğimiz ırkın sıhhat sını bu suretle (millî kandan tem büyük millet) çerçevesi içine alm luruz ki, lugenik ırk nasıl hıfzı s mevzuu bu suretle vücut buluyo

Profesör: Kâzım İsmail GÜR

Türk Tarihine Bakışımız nasıl olmalıdır ?

Yazan : ATSIZ

On beşinci asırda bizde muayyen bir tarih telâkkisi vardı: Türk tarihinin en eski çağları olarak Oğuz Han destanından bahsolunur, sonra pek kısa bir Selçuk tarihi anlatılarak Osmanlılara geçilirdi. Böylece eski tarihçiler, Osmanlıları daha mühim ve üstün tutmakla beraber, Türk tarihini bir bütün halinde gözden geçirirlerdi.

Fakat bu tarih telâkkisi köklenmeden baltalandı. Bilhassa Hoca Sadeddin gibi mühim bir müverrihin, eserine doğrudan doğruya Osmanlılarla başlamasından sonra bizim için Türk tarihi «Osmanlı tarihi» nden ibaret kaldı ve daha önceki Türklerden az veya çok yabancı milletler gibi bahsolundu.

On dokuzuncu asırda Süleyman Paşa ile başlıyan aksülâmel bu yanlış telâkkiyi sarsmağa başladı. Menşeimizin Osmanlılardan daha ilerde olduğu anlaşıldı. Eski Türklerden bahseden kısımlar okul kitaplarına kadar girmekle beraber Türk tarihi sıralanmış bir bütün haline konulamadı. Çünkü muhtelif hükümdar sülâlelerinin zamanları ayrı ayrı devletlermiş gibi mütalea olunuyor ve Türkler birçok yerde birçok devlet kurup hiçbirisini uzun müddet yaşatamamış istikrarsız bir millet gibi gösterilivordu.

Tarihimize yeni bir veçhe vermek dileğiyle yapılan Tarih Kurultayı ve tarihimizi yeni baştan tedvin etmek için kurulan Tarih Kurumu müsbet bir iş göremedi. Bunlar Türk tarihini bir sıraya koyup Avrupa milletlerinin tarihleri gibi yazacak yerde Sümer, Elam, Akad, Hatti vesaire gibi en eski ve medenî milletlerin Türk olduğunu iddia ile boş yere övünme yoluna saptılar ve zaten dağınık gözüken Türk tarihini büsbütün dağıttılar. Böylelikle bugün okullarda okutulan Türk tarihi nerede ve hangi zamanda başlayıp nasıl inkişaf ettiği belli olmıyan bir vukuat yığınından ibarettir. Bu dağınıklıktan başka, verilen malûmatın da bastan basa yanlış olduğu düşünülürse Türk tarihinin ne acıklı bir halde olduğu kolaylıkla anlaşılır.

Bunun doğurduğu neticeler şu oluyor: Türk çocukları bu karmakarışık tarihi öğrenemiyorlar. Bundan başka bu tarihte hemen her millet «Türk» olarak gösterildiğinden çocukların kitaba güveni kalmıyor ve herkes Türk olduktan sonra «Türklük» bir imtiyaz olmaktan çıktığı için milliyet duygusu zayıflıyor.

Demek ki okullarda millî ve terbiyevî vazifesi olan tarih, bugünkü şekliyle bunu yapamıyor. O halde artık hüsnüniyetle toplanıp düşünerek tarihimizin eksik, yanlış ve sakat taraflarını bulmanın ve onu düzeltmenin zamanı gelmiştir. Zaten, birkaç ay önce, Reisicümhur İsmet İnönü'nün Tarih Kurumuna gelerek Selçuk ve Osmanlı tarihleriyle meşgul olunması için emir vermesi tarihimizi düzeltmek ihtiyacının devletçe de duyulduğunu göstermektedir.

«Orhun» dergisinin 5 ikinciteşrin 1933 tarihli olan ilk sayısı ile 1935 te basılan «Türk Tarihi Üzerinde Toplamalar» adlı kitabımın önsözünde Türk tarihini görüşümüzün yanlış olduğunu ileri sürmüş ve doğrusunun nasıl olması gerektiği hakkındaki düşüncelerimi yazmıştım. Bunu burada övünmek için değil, hüsnüniyetimi ve fikirlerimde ne kadar samimî olduğumu anlatmak için söylüyorum. Bunu kaydettikten sonra, bugün revaçta olan Türk tarihinin yanlışlarını ele alabiliriz:

1) Bu tarihte, bugün ortadan kalkmış olan eski medenî milletlerin birçoğu Türk olarak gösteriliyor.. Bu yanlış iddiaya sebep kendimize medenî bir kıdem vermek isteği olmalıdır. Kendimize medeniyette eskilik gibi bir fazilet kazandırmak için yalan ve tahrif gibi faziletsizlik yollarına sapmak bilmem ki nasıl çürük bir mantığın eseridir. Eski medenî milletlerin dil âbideleri ve heykelleri meydandadır. Bunların hiç birinde Türklüğe ait bir iz yokken, bir takım gülünç iştikaklarla o milletlerin Türk olduğunu ileri sürmek bizi ilim dünyası karşısında küçük düşürmekten başka bir netice vermez. Eski milletler arasında yalnız Sümerlerin dilinde türkçeye benziyen kelimeler bulunmuştur. Fakat bu da fazla bel bağlanacak birşey değildir. Çünkü Sümerlerin dilinde arapçaya, japoncaya, gürcüceye de benziyen birçok kelimeler bulunmuştur.

Şunu da unutmamak gerektir ki kendi yarattığımız medeniyet, bizi başkalarının medeniyetlerini kendimize mal etmeğe asla muhtaç etmiyecek kadar büyük ve parlaktır.

2) Bu tarihte, dillerinin türkçe olmadığı muhakkak olan bazı milletleri Türk yapmak için antropolojiye başvurulmaktadır. Herhangi bir kavim veya halk brakisefal oldu mu, hiç tereddütsüz, onun Türklüğüne hükmolunmaktadır. Bunun da ne kadar yanlış ve sakat bir usul olduğu meydandadır. Çünkü kafa tası bakımından yer yüzündeki bütün insanlar brakisefal ve dolikosefal olarak ikiye avrılmıştır. Türkler brakisefaldir dive bütün brakisefalleri Türk yapmanın aksi iddialara da yol acabileceği hic düsünülmemistir. Ermeniler, Arnavutlar, Bosnaklar da brakisefal oldukları için bunlar da kalkıp bütün brakisefaller Ermenidir Arnavuttur, vahut Bosnaktır dive iddiada bulunsalar aynı derecede haklı olmazlar mı? Görülüyor ki mücerret bir brakisefallik ile Türklüğü ispata kalkmak hicbir ilmî değeri olmıyan bir iddiadır.

3) Dil, antropoloji, kanun ve örf bakımından Türklerle hicbir ilisiği olmıyan Hattiler yani Hititler, bu tarihte, biz, Türkiye Türklerinin atalarımız gibi gösterilmektedir. Kısa boylu, kısa boyunlu, gür ve kıvırcık saç ve sakallı, bicimsiz Hattilerin bizimle nasıl bir ilisiği olabilir? Yazıları okunmuş, Turanlı olmadıkları anlasılmıstır. Kanunları ele gecmis ve neşredilmiştir. Malûm devirlerdeki Türk yasa, türe ve göreneğine uyar tarafları yoktur. Hattâ bunların brakisefal olduğu bile süphelidir. Cünkü toprak altından cıkarılan iki Hatti kafasının brakisefal olmadıkları için bir antropoloji mütehassısı tarafından imha olunduğunu bana Köprülüzade Fuat söylemişti. Kanunlarından gayet ahlâksız bir mil-

olduğunu anladığımız Hattileri ürk saymakla takip olunan gaye Anadoluda eskidenberi yerli halk olak yaşadığımız düşüncesi olmalıdır. akat bu da boş, temelsiz, yersiz bir işüncedir. Hiç bir millet şimdiki vaının en eski ahalisi değildir. Kabtarih tetkiklerinin bir nazariyesine e Arapların ve bütün Sâmîlerin ilk atanı batı Avrupadır. Acaba bu, raplara Avrupada bir hak temin eer mi? Bundan başka biz 1000 yılAnadoluda bulunuyoruz. 900 yılberi de aralıksız devlet halinde ümüzedek gelmişizdir. Bu kadarı âfi değil mi? Unutulmamalıdır ki aşka milletler Anadoluyu zaptedek kadar kuvvetli oldukları anda ne ihi hakka, ne de millî verasete bakıyacaklardır. Ülkeler üzerinde yaşamak hakkı verasete değil, kılıca dayanmaktadır.

4) Bu tarihte gayet keyfî, indî ve ülünç tahrifler, iştikaklar ve izahlar ardır. Meselâ Hititlere «Eti» denilektedir. Halbuki bu milletin kendi ndisine «Hatti» adını verdiği bun bir müterifedir. Hakikat böyle n Eti kelimesinin uydurulması güa bunların Türklüklerini ispat içindir. çünkü Ankara civarındaki «Ahi Meıd» köyüne o köyün yerlisi «Eti Meıd» dermiş. O halde bu da «Hitit esud» demekmiş.

Görülüyor ki Türk tarihi tımarhametodlarına göre kurulmak istenştir. Bunun ne acıklı neticeler vereği ise meydandadır: Güvensizlik ve lay.

5) Bu tarihte, Türkçe has isimlerin pek çoğu yanlıştır. Meselâ: **Bumin, Orhon, Selenga, Cengiz, Timur, Türkeş, Selçuk** adları doğru değildir. Doğruları **Bumın, Orhun, Selenge, Çingiz, Temür, Türgiş, Selçük** olacaktır. Fazla yer kaplamaması için örnekleri çoğaltmıyorum. Bir defa yanlış bellenmiş olan bir şeyin ne kadar güçlükle doğrultulabildiğini herkes bilir. Ben vaktiyle bu yanlışları Orkun dergisinde göstermistim. Tarih kitabını hazırlıyanlarda hüsnüniyet olmadığı için, kitabın yeni basımlarında benim tenkitlerimi bikkate almadılar.

6) Bu tarihte, vukuatin hikâyesinde pek fahiş yanlışlar vardır. Meselâ: Milâttan önce 174 yılında ölen Mete (yahut «Motun») adındaki Hun hükümdarı, milâttan sonra birinci asırda tarih sahnesine çıkan Siyenpilerle çarpıştırılmıştır. Başka her tarafı mükemmel olup da yalnız bu tek yanlışı bulunsaydi bile bu kitap feci bir kitap olmaktan kurtulamazdı. Halbuki yanlışlar bir değil, birkaç değil, yüzlercedir.

7) Fakat bu tarihte en büyük yanlış Türklerin hayatını ayrı devletler halinde, birbiriyle ilgisi olmıyan parçalar gibi mütalea etmesidir. Meselâ ayrı ayrı Gök Türk, Uygur, Karahıtay devletlerinden, Türgiş devletinden ve bunun gibi birçok devletlerden bahsolunmaktadır. Bu görüş yanlıştır. Demek ki biz müstakar devlet kuramıyoruz.

Halbuki hakikat hiç de böyle değildir. Aşağıda da anlatacağım üzere Türk tarihi aralıksız bir bütündür. Mesele onu sistemlendirmekten ibarettir.

***

Türk tarihini nasıl mütelâa etmeliyiz? Bu, pek mühim bir meseledir. Çünkü Türk tarihi İngiliz, Alman, Fransız milletlerinin tarihleri gibi mütalea olunamaz. Zira Türk tarihi onların tarihi kadar basit değildir. Biz bugün dünyadaki belli başlı milletlerin nasıl teşekkül ettiğini biliyoruz. Bunların teşekkülü tarihin gözü önünde olmuştur. Halbuki Türk milleti tarih başladığı zaman teşekkül etmiş bulunuyordu. Bundan başka bu milletlerin tarihi hemen hemen hep aynı dar bir sahada geçtiği için onların tarihini sıraya koymak kolaydır. Fakat Türk tarihi için bu kabil midir? Bazen Çinde, bazen Mısırda, bazen Avrupanın ortasında gördüğümüz Türklerin tarihini bir çerçeveye sığdırmak güç bir iş gibi gözükür. Bundan dolayıdır ki şimdiye kadar Türkler kırk yerde kırk devlet kuran bir millet gibi sayılmış ve Türk tarihini kronolojik bir tertibe sokmak teşebbüsü görülmemiştir.

Eskiden, tarihin destanlarla karışık olduğu zamanlarda, Türklerin kafasında daha sistemli bir Türk tarihi telâkkisi vardı. Bugün birçok gizli hakikatlar meydana çıktığı için o eski telâkki ile kanmanın imkânı kalmamıştır. Bundan dolayı da biz yeni bir tarih sistemi icat etmek mecburiyetindeyiz. Bugün milliyetçi olduğumuz ve büyük Türk birliğine gittiğimiz için de tarihimize vereceğimiz sistem dileklerimize uygun olmalı, bize yalnız maziyi en parlak şekilde göstermekle kalmıyarak ilerisi için de bir yol çizmelidir.

Birçok milletler için tarih, bir vatan tarihidir. Meselâ Fransızlar için vatan tarihinden başka bir tarih usulü gütmenin imkânı yoktur. Bundan dolayı da Fransızlar için millet, o vatan içinde oturan ve birbirine karışan insanların topluluğundan doğan varlık demektir. Çünkü Fransızlar ne Gol, ne Latin, ne de Cerman olduklarını iddia edemezler. Bu unsurların hepsinin aynı vatanda karışmasından doğan bir millet oldukları için vatan tarihini esas olarak almağa mecburdurlar.

Araplar için tarih bir millet tarihidir. Çünkü vatanlarının sınırları değişik kalmakla beraber bu millet uzun asırlar devletini kaybetmiş, fakat millî varlığını saklamıştır.

İngilizler içinse bir devlet tarihidir. Çünkü vatan dışına çıkınca harsen İngiliz kalmakla beraber İngilizden başka bir isim taşıyan İngilizler esas varlıklarını ana devletlerinde korumuşlardır.

Bununla beraber bu taksim kat'î değildir. Fransızlar için vatan - devlet, İngilizler için devlet - vatan esasının mevcut olduğu da söylenebilir. Kat'i olan şudur ki: Tarihî kuruluşları başka olan milletler için tarih sistemi de başka başkadır. Bize gelince : Bizim şimdiye kadar olan «tarihi görüş» ümüz yanlıştır. Çünkü bizim için millet - devlet esasını kabul etmek millî menfaatlerimiz için daha uygun olduğu halde biz **millet tarihi** şöyle dursun, **devlet ve vatan tarihi**'ni bile bir yana bırakarak yalnız **sülâle ve rejim tarihi**'ni esas olarak kabul ettik. Her sülâleyi bir devlet sayarak şimdiye kadar bu kadar devlet kurduğumuzu ileri sürdük. Güzel!.. Fakat bu kadar devlet kurduksa bunların hiç birisini yaşatamadık. Elimizde daima bir Türk devleti vardı. Çünkü hakikatte bu kadar devlet kurmuş değil, bu kadar sülâle değiştirmiş bulunuyorduk. Tarihî hayatları uzun olan bütün milletlerde olduğu gibi bizde de bir takım hükümdar sülâleleri geldi. Başka milletler onları yalnız hükümdar sülâleleri diye saydıkları halde biz ayrı devlet telâkki ettik. Halbuki muhtelif Türk hükümdar sülâlelerinin zamanlarını ayrı devletlermiş gibi mütalea etmek yanlıştır. Bilâkis muhtelif devlet telâkki olunan şeyleri sülâle olarak almalıdır. Almanyada, İngilterede, Fransada sülâleler nasıl birbirini takip etmişse ve Fransada Kapet, Burbon, Orlean, Napolyon; Almanyada Saksonya, Frankonya, Baviyera, Habsburg; İngilterede Anju, Tudor, Stuard devletleri yoksa Türkelinde de Kun, Gök Türk, Uygur, Selçük, Osmanlı devletleri yoktur. Ancak Kun, Gök Türk, Uygur, Selçük, Osmanlı sülâleleri vardır. Bazen iki veya daha çok sülâle idaresinde iki veya daha çok Türk siyasî zümrelerinin bulunması ve bunların birbiriyle çarpışması bu kaideyi bozmaz. Nasıl ki Almanyada düne kadar, aynı zamanda hâkim olan birçok sülâleler bazen bir-

birleriyle çarpıştıkları, hattâ bunlardan bazıları Fransızlarla birleşerek öteki Almanlar aleyhine yürüdükleri halde Alman devleti bir devlet sayılıyor idiyse, bizde de aynı şekilde bir devlet olmak iktiza eder. Eğer bütün milletler tarihlerini bizim gibi mütalea etselerdi o zaman, meselâ İngilterede İki Gül muharebesinde iki devlet bulunması icap ederdi. Keza Fransada kontlukların kuvvetlenip kral nüfuzunun zayıfladığı zamanlarda birkaç devlet birden bulunması lâzımgelirdi. Hele 18-19 uncu asır Almanyası içinden çıkılmaz bir manzara gösterir, belki de Almanya dediğimiz varlığın inkâr edilmesi lüzumu başgösterirdi.

Bizim tarihlerimizin böyle aykırı bir şekilde yazılmasında hanedancılık zihniyeti büyük bir âmil olmuştur. Hanedanın kudsî bir mahiyette telâkki olunması, hanedanın düşmesiyle devletin de düştüğü zehabını doğurmuştur. Halbuki ortada değişen şey günümüzdeki kabine değişmeleriyle kıyas olunacak kadar basittir. Meselâ Türkistanda Gök Türk hanedanının düşmesi ve Dokuz Oğuz hanedanının kurulmasını yeni bir devlet kurulması gibi sayarlar. Hakikatte ise aynı devlette hanedan değişmiştir. Ahalisi, sınırları, toprağı, teşkilâtı, dili, ananesi bir olan iki devre arasındaki ayrılık yalnız başlarındaki hanedanın ayrı bulunmasıdır. O halde buna nasıl ayrı devlet diye bakabiliriz? Düşünmeli ki Dokuz Oğuz devresi Gök Türk devresinin tekâmülünden ibarettir. Eğer bizdeki hanedan değişmeleri başka milletlerdeki hanedan değişmeleriyle aynı şartlar içinde olmuyorsa bunun sebeplerini milletlerin psikoloji farklarında aramalıdır. Şu halde hanedanları ayrı devlet saymak hanedancılık zihniyetiyle hareket etmek değil midir? Bir de günümüzün tarihinden örnek alalım: Bizde hâkim olan yanlış tarih telâkkisine göre Osmanlı devleti yıkılmış, onun yerine Türkiye Cümhuriyeti gelmiştir. Bu düşünüş de yanlıştır. Çünkü esasen bir Osmanlı devleti yoktu ki yıkılsın. Meydanda bir Osmanlı hanedanı vardı. Yıkılan odur. Yani devlette rejim değişmiştir. İşte o kadar! Eğer biz her yıkılan sülâleyi bir devlet gibi gösterirsek bunda biz Türklerin siyasî hayatta istikrara malik olmadığımız, devletlerimizi uzun zaman yaşatamadığımız neticesi çıkar. Milletlerin ruhiyatı asırlar içinde değişmediğine veya pek az değiştiğine göre de Türkiye Cümhuriyetini dahi uzun müddet yaşatamıyacağımız hakkında bir düşünceye de yol açar. Bundan kazanacak olan düşmanlarımızdır. Milletlerin tarihinde dahilî harpler ve tefrikalar görülür. Fakat bundan o devletin ikiye ayrıldığı manası çıkmaz. Eğer böyle olursa ademi merkeziyetçi olan eski Türk idare şekline göre Türklerin pek dağınık bir hayat yaşadıkları, birleşip devlet kuramadıkları gibi bir mânâ da çıkar. Keza bazen dahilî fitret ve ayrılığın uzun sürdüğü de olur: Anadoludaki beylikler devri gibi. Fakat bu deyliklerin hepsini birer ayrı devlet saymak büyük bir yanlışlıktır. Çünkü hakikatte olan şey Batı Türklerinin başsız kalmalarından ibarettir. Netekim 1806-1871 arasında Almanya da başsız kalmış, fakat kimse Prusya, Baviyera, Saksonya, Vurtemberg vesaireyi ayrı birer devlet saymamıştır. Tarih yine Almanya tarihi olarak okutulmuştur. Halbuki biz hâlâ her sülâleyi ayrı devlet sayıyor ve pek pek Türkiye tarihi diyince Osmanlı hanedanı ve Cümhuriyet devirlerini anlıyoruz.

O halde bu yanlış görüşü nasıl doğrultmalıyız? Türk tarihini, ancak kendi şartlarımıza göre icap eden değişiklikleri göz önünde tutarak başka milletlerin kendi tarihlerini mütalea ettikleri usul gibi bir usulle mütalâa etmek suretiyle bir düzene sokabiliriz. Öyle ise ilk önce Türk tarihini ikiye ayıracağız: 1) Anayurttaki Türk tarihi; 2) Yabancı illerdeki Türk tarihi.

Anayurttaki Türk tarihi en eski çağlardan on birinci asra kadar yalnız Türkistanda geçer. Bu Türkistan tabirine bugünkü Mogolistan ve Rus Arupasının doğu bölümleri girer.

On birinci asırda batıda ikinci bir anayurt daha kurulmuştur: Türkiye. Buna da Anadolu, Erran, Azerbaycan, Irak ve Şimalî Suriye dahildir.

Türkistan ve Türkiye tarihleri ayrılıksız bir bütün halinde Türklerin tarihidir. Hattâ bazen bu iki vatan birleşmiştir.

Yabancı illerdeki Türk tarihi hâkim Türk sülâlelerinin yabancı ülkelara dayanarak kurduğu devletlerin tarihidir. Bunlar sürekli olmamış, Türk sülâlesiyle Türk ordusunun bir kaç milletlere tahakkümüyle başlıyan sonunda yabancı çokluklar arasında dillerini ve milliyetlerini kaybetmek şeklinde devam etmiştir. Bu devletler bütün ömürlerince Türk devleti sayılmağa imkân yoktur. Meselâ bugünkü Mısır devleti Türk askerlerine dayanan bir Türk hanedanı tarafından kurulduğu halde bugün Mısır tamamile Arap devleti olmuştur. Onun için Çin, Hindistan, İran, Doğu Avrupa ve Asırda kurulan Türk devletlerini, hanedan ve ordu Türk seciyesini saklad müddetçe Türk tarihi kadrosuna kabiliriz. Hanedan ve ordu Türkl nü kaybettikten sonra onları Türk rihi içinde mütalea etmeğe imkân y tur.

Şimdi, hiçbir tafsilâta girişme Türkistan ve Türkiye tarihlerinin masını çizersek şu taslağı elde ed

Türkistanda

Sakalar çağı	m. Ö. 7 nci asır - m. ö. 3 üncü asır
Kunlar çağı	m. ö. 220 - m. s. 216
Siyenpiler çağı	216- 394
Araplar	394- 552
Gök Türkler çağı	552- 745
Dokuz Oğuz - On Uygurlar	745- 840
Uygurlar çağı	840- 940
Karahanlılar çağı	940-1123
Karahıtaylar çağı	1123-1207
Sekizler çağı	1207-1218
Çingizliler çağı	1218-1370
Aksak Temürlüler çağı	1370-1501
Özbekler çağı	1501-1920

Türkiyede

Selçüklüler çağı	1040-1249
İlhanlılar çağı	1249-1336
Büyük beylikler çağı	1336-1515
Osmanlılar çağı	1515-1922
Cümhuriyet çağı	1923 ten başlıyarak.

Yazıyı uzatmamak için anayurt dışındaki Türk tarihinin şemasını koymuyorum. Zaten bizim için mühim olan da anayurt tarihidir. Ciddî ilim adamlarından mürekkep küçük bir tarihçiler heyeti bu şemayı münakaşa ederek eksik ve yanlışlarını bulup düzelttikten sonra Türk tarihi bu esaslar üzerine yeniden tedvin olunmalıdır. yapılmadığı takdirde okullarda T tarihini talebeye hazmettirmek d imkânsız kalacağı gibi, milletçe de zimize saygısızlık göstermiş olma kurtulamıyacağız.

24 Temmuz 1941, Maltepe
ATSIZ

Doğu illerinde yükselen kardeş sesi

Çeviren : BESİM ATALAY

35 sene evvel büyük bir Türk ülkücüsü «Türk uluslarını birbirinden ayırmak için araya engeller konuyor, duvarlar geriliyor. Engeller ne kadar büyük, duvarlar ne kadar kalın olursa olsun, aralarına duvar çekilen bir bahçenin ağaçları gibi temelin altından kökler, duvarın üstünden dallar yine birbirleriyle kucaklaşırlar» demişti. Evet, bugün Türklük ülküsü ülkeleri aşarak; engelleri delerek bütün Türk illerine ruh gibi yayılmakta, Tanrıdan gelen bir nur gibi gözleri aydınlatmakta ve gönülleri coşturmaktadır.

Millî duygunun en büyük belirtisi dildedir. Büyük bir ulusun oymakları ve parçaları arasındaki söyleme farkı ne kadar çabuk kalkarak birliğe doğru giderse o ulusun - hiç olmazsa içten - birleşmesi kolaylaşmış demektir.

İkisi bir soydan olduğu halde dillerindeki ufak bir söyleyiş ayırdımından dolayı birbirinin gırtlağına sarılan milletleri her gün görüp durmaktayız. Dil birliği gönül birliği demektir. Sevişme ve anlaşma için ilk gerekli olan şey dildir. Dilleri hattâ diyelekleri ayrı olan milletler arasında hiç bir birlik düşünülemez. Çünkü dil duygunun ve sevginin anlatılmasına en başlı bir vasıtadır.

Bir ulusun kolları arasındaki diyelek farkını arttırırsanız o ulusun kolları birbirinden büsbütün ayrılmıya doğru giderler ve bir gün apayrı birer varlık olurlar.

Bu hakikatı yakından gören bazı Türk dilcileri, dilimizdeki yabancı izlerin büsbütün silinmesine ve Türk boyları arasındaki ufak diyelek farklarının kalkmasına canla, başla çalışmaktadırlar. Bu temiz çalışma yapılırken dilciler bir takım beyinsizler ve soysuzlar tarafından türlü türlü saldırışlara uğruyorlar, bu gibi şeyler onların gayretlerini arttırmaktan başka bir şeye yaramamaktadır.

Dil özleşme işine dil uzatan kimseler geçen asırda Almanların, Macarların, Finlerin, Rusların neler yaptıklarını bilmiyorlar mı? Bugün İran ve Efgan hükûmetlerinin, Mısır Araplarının millî dil işinde ne kadar titiz davrandıklarından haberleri yok mu?

Biz, gözlerini ve kulaklarını hakikate karşı kapatmış olan bu devşirme evlâdlariyle uğraşmaktan ise kendi işimize devam etmeyi daha uygun buluyoruz.

İmparatorluk Türkiyesi yüzlerce yıl doğu Türk âlemiyle ilgisini kesmiş; bayağı, soyunu hor görecek bir hale gelmişti. Türklüğün doğu ve batı kolları arasındaki bağlantı büsbütün kırılmıştı.

Bizim hâlâ devam eden kayıtsızlığımıza rağmen doğu Türkleri aradaki engelleri kaldırmaya çalışmaktadırlar. Bizim ufak mi bir kıpırdanmamız onlarda büyük bir hare ket uyandırmaktadır.

Türk Dil Kurumunun öztürkçeden çıkardığı birçok kelimeleri hâlâ bizim yazıc lar beğenip kullanmadıkları halde d Türkleri bu kelimeleri hemen alarak kul lanmaktadırlar.

Çin Cümhuriyetinin merkezi bulur (Cung King) de Uygur gençleri tarafın (Yurt) adında aylık bir mecmua çıkar maktadır. Bu mecmuanın elimize gelen uncu sayısının 2 nci sahifesinde Ses) başlıklı bir yazı vardır. Bu yazıda Kurumunun çıkarmış olduğu öztürkçe meler yer almaktadır. Bu birkaç yıl iç de (Türk Dil Kurumu) nun ortaya kelimeler, buradan evvel doğuda kök bulunuyor. Bu kelimelerin o uzak k illerinde beğenilmesine ne kadar sevi burada tutulmamasına o denğli acınırız.

Dağlar aşarak, dereler geçerek bize dar gelen bu öz kardeş sesi bizi coştur ta, bizim için yeni bir iman ve ülkü nağı olmaktadır.

Besim Ata

G Ü R S E S [1]

Hava açık ve bulutsuz olduğu günlerde öğleden sonra saat dört sularında gezmeğe çıkarım. Bu benim her günkü âdetimdir, çünkü işlerimi bitirdikten sonra evde oturup durmak canımı sıkar.

Her gün açık yerlerde bir iki saat temiz hava almak, temiz havalı yerlerde yürümek sağlık için pek gereklidir. Bu hakikati herkes bilir, asıl benim söylemek istediğim şey bu değildir. Bulunduğum yer, inişli, yokuşlu, ufak tepelerle süslenmiş bir yerdir. Ben bu tepelerin üzerinde gezmeyi, ufak ufak dereleri hoplayarak geçmeyi çok severim. Yorulunca yeşil bir tepe üzerinde dinlenirim.

Bu sırada keskin ve tiz boru sesleri işitilmeye başlar. Bu ses üzerine hemen bütün okulun öğretmen, öğrenmen (2) ve işçileri birlikte okulun çevresine toplanırlar, asker gibi düzgün dizildikten sonra komutanlarının buyruğu üzerine bir ağızdan ulus şarkısı okurlar, bu şarkı türlü derinlikleri doldurur, türlü tepeleri çınlatır, kimi vakit tizlenir, kimi vakit pestlenir; ses böylelikle pek koygun bir hal alır ve arası çok geçmeden bayrak indirme işi yapılır.

Beni coşturan, beni derin düşüncelere daldıran şey yine başkadır. Üç yüz kişilik bir sesin aksi kimi çağda, kuzeyden gelen bir esinti ile kaybolur; bana erişmez, kimi çağda bana kadar gelir ve dalgalanır. Bu sesler arasında kuzey veli ile kaybolmıyan ve susmıyan gür bir ses vardır: O her zaman varlığını ve kuvvetini muhafaza eder, o ses ölmez ve sönmez bir sestir:

Ben bu sesin ne kadar ilerilere yayıldığını sınamak için uzaklara dek giderim. Bu sesin nerelere kadar gittiğini, hangi boşlukları doldurarak dalga dalga uzaklaştığını anlıyamadan yorulup kalırım. Artık bayrak indirme işi bitmiş olur; Ulus şarkısı da sona erer.

İkinci gün yine bu tepelere çıkarım. Bu tatlı sesi dinlemiye koyulurum. O gür ses yine işitilir. Bakarım etrafta kimse yok, «Aldanıyor muyum? Tanrım bu ne sestir» diye hayrete düşerim.

Bu ses kimindir? Bu ufukları d ran yangı nereden geliyor? Bu başka bir varlık seziliyor. Bunu vetini fırtınalar kısamıyor.

Anladım ki sayın ok ses (Selçuk) un sesidir. Türk genci çağırıyor. örneği yoktur. Gelişken yapılı, kuvvetli, güzel bir gençtir. Ark rı arasında kolayca seçilir yü güzel, kendi soyunun liklerini (hususiyetlerini) Türk ulusunun öz oğlu olduğu

Acap bu genç, nice yıllar ün salan (Selçuk) un ikinc

Evet (Selçuk) yiğitliğiyle yer yüzünde hâkim kılmıştı. batıya adı ve sanı yayılm (medenî) ülkeler yarattı. İl çuk) da bu yoldan yürüye yor; yalnız birinci Selçuk'u Gür sesli Selçuklar asrın günümüzün her türlü silâh zenerek uygurluk (medeniy tutsunlar; karanlık ufukla faklar yaratsınlar. Türklük bucağına ün salsın.

Çeviren: Besim A

Cun King 15/6/194(

(1) Türk diyelekleri arasında büyük bir fark yoksa da bizim unutmuş olduğumuz bazı kelimeler ve şekiller bulunduğundan yazı, tarafımdan bizim diyeleğe çevrilmiştir.

(2) Öğretmen kelimesini (Dil Kurumu) yapmış fakat öğrenmen kelimesini uygurlar yapmıştır. Çok güzel ve çok yerinde olmuş.

Hoşserler (1)

Otuz beş sene evvel bir mecmuada şu iki beyti görmüş, pek beğenmiştim:

«Firakın eyledi davet bu ihtirakımızı
Gel ey kıyameti âlem, gör iştiyakımızı
Gidince ruh bedenden kalaydı bir suziş
O hale benzetecektim bu iftirakımızı».

Bir şiir, bir beste, bir eser her ne olursa olsun sahibini öğrenmek, çocukluktanberi merakımdır. Bu şiirin failini de öğrenmek istedim. Adanalı Ziya'nın eseri olduğunu anlayınca bu zatın diğer manzumelerini de görmek arzu ettim ve gördüm.

Aradan sekiz on sene geçti. Süleyman Nazif merhum, bir gün ziyaretime geldiği sırada bilmünasebe «Gayet güzel iki beyit gördüm, hoşunuza gider, okuyayım» dedi, okudu. Bu beyitlerin sahibini ve diğer eserlerini nasıl arayıp bulduğumu merhuma anlattım.

«Son Türk Şairleri» namındaki naçiz eserde - isim sırasiyle - nöbet, Ziya'ya gelip te tercümei halini yazmağa başlayınca - eski ve yeni - nice hoşser şair, edip, muharrir, musikişinas, hattat, müverrih vesair mesleklere mensup erbabı meziyet, gözümün önünden geçti, sinema seyrediyorum sandım.

Şairler gibi ayyaşların da yektası olan büyük şairimiz Nedim, şiddetle titriyen elleriyle (2) işaret ederek:

«Sakiya meclise gel cismime gelsün canım
Âhdler, tövbeler ol sagare kurban olsun»

diye nara attığını görür ve işitir gibi oldum.

İşret, o müstesna şairin şuurunu teşviş ettiğinden âdetâ vehmi mücessem olmuştu. Damat İbrahim Paşa vak'asında evhamı feveran ederek râ'şedar ellerini dünyadan çekti. Gelmiş, geçmiş şairlerin en mühimlerinden olan Yenişehirli Avni bey - tavrı mestane ile - ortaya çıkıp:

«Sermest odur ki Avnii mesti müdam veş
came dair olan zebanında kıylükal»

beytini terennüm ediyor sandım.

Namık Kemal gibi - şiir ve şairin ne demek olduğunu herkesten iyi bilen - mümtaz bir şairin «Gerçek unuttum, zamanımızda Avni bey de şairdir» ve diğer bir yerde de «Avni bey oldukça (!) güzel şiir söyler bir adamdır» demesine ne demeli?

---

(1) «Sarhoş» un nazikâne ifadesi olmak üzere kullanıyorum.

(2) «Nuhbetülâsar fi feraidileşar» da deniliyor ki:

«Nedim, gayet ayyaş olup daima müteyyifi keyfi arak olduğundan bedeninden avet zail ve illeti irtiaş hasıl olmuştu..».

Üstad İbn-ül-Emin Mahmud Kemal

Her şairden evvel Avni'yi tahattür etmek lâzımgelirken onu unutmak, unutulur tecahüllerden değildir. Avni «oldukça» güzel şiir söyler – onun şakirdliğine bile lâyık olmıyan - diğer şairler, nasıl söyliyecekler?

Kemal merhum «Gerçek unuttum, Avni bey de benim gibi şaribülleyli vennehar bir şairi sahib-ül-iştihardır» dese idi munsifane bir söz söylemiş olurdu.

«Kalup Nef'ii muciz gûden evrengi suhen mahlûl
Sühen sencânı rum olmuştu her bir âsrda talip
Edince şimdi dava tab'ım ol câhı muallayı
Dedi hükkâmı divanı kaza elhükmü lilgalib»

kıt'asiyle söz erlerine ilânı galebe eden Leskofcalı İsmail Paşa zade Galip bey (3) - ki Namık Kemal ve Hersekli Arif Hikmet gibi büyük üstadların, üstad tanıdıkları bir şair idi. Hattâ Kemal «Hükmü Galip, kendi mülkü nazma şahinşahdır» demişti - Kemali nisbetinde hoşserlerin de en ileri gelenlerinden idi. -

Meşhur Kâni Paşa'nın gümrük emanetine tayininde tahrirat müdürlüğü için Babıâliden liyakatli bir kâtip istemesiyle - o vakit Sadaret mektubî kalemi hülefasından olan - Galip bey gönderilmişti. O da Namık Kemal ile - genç ve müstaid - diğer dört kâtip götürmüştü. Kâni Paşa, doğruluğu nisbetinde hiddetli, Galip bey, liyakati mertebesinde bedmest olduğu halde paşa, onun ehliyet ve istikametine hürmeten tahammül eder ve hakkında riayet gösterirdi. Mühim bir yazı yazdıracağı zaman «Rica ederim, bugün içme de şu işi yaz» derdi.

Hersekli, Galib'in «inhimaki işretle mahv» olduğunu kemali teessüfle söylerdi. Ziya Paşa, bedmestliğinden bahsederken «Kilerci, işret tepsisini eline alıp kilerden hareket eder etmez Galip bey serkeş olurdu» dermiş.

Galip:

«Zehrdir, âkil isen olma meye âfkade
Olayımla öleyim bir yazılır imlâda»

demişse de bu sözünün imlâya gelmediği, halinin kaline uymamasından anlaşılıyor.

Gayet sağlam bir vücut sahibi olduğu halde - canlar yakan, ocaklar söndüren - işretin şeametiyle otuz dokuz, kırk yaşında hayata veda etti.

İlk «Jön Türk» addedilmesi icab eden Ceridei Havadis muharrirleri Hafız Müşfik ve

«Neşve tahsil ettiğin sagar de senden gamlıdır
Bir dokun bin ah dinle kâsei fağfurdan»

beyti meşhurunun faili olan Âli, pek liyakatli şair ve nâsirlerden ve irfanı memlekete hizmet edebilecek erbabı iktidardan oldukları halde işret seyyiesiyle âdetâ intihar ettiler. Biri tecennün ve tagayyüb etti, diğeri genç yaşta mezara girdi. (4)

Yine Ceridei Havadis muharrirlerinden Emin Firdevsi bey - ki yazıları değil, ismi bile unutulup gitmiştir - Firdevs ile cehennemi farkedemiyecek derecede - sarhoş olduğu halde Hicaza gitmeğe kalkıştı. Annesi ve ehibbası teşyi için sahile gittiler. Geminin hareket zamanı yaklaştığı halde Firdevsî ortada yoktu. Annesiyle beraber ehibbası da merak ettiler. Nihayet iki tarafa yalpa vurarak hacı namzedi geldi. Ehibbasiyle veda ettikten sonra annesinin boynuna sarılarak «Ah anneciğim, seni nasıl bırakıp gideceğim» diye yanıp yakılmağa başladığı sırada gemi de yürüdü.

---

(3) Nüshası zayi olan divanını buldum ve senelerce uğraşarak mufassal tercümei halini yazdım. Süleyman Nazif ve Cenab Şehabeddin ile tesis ettiğimiz «Âsarı müfide kütüphanesi» külliyatı arasında nefis surette basıldı.

(4) Bu zatların tercümei hallerini, Tarih encümeni mecmuasında ve «Son Asır Türk Şairleri» nde mufassalan yazdım. Arzu edenler okurlar, ibret alırlar.

Hersekli Arif Hikmet merhum da vak-
e - Bekri Mustafa'ya rahmet okutan -
r şairlerden olduğu halde son seneler-
işreti, yahut işret onu terk etmişti.

Bir zaman Üsküdarda oturduğu evin,
hdaşlariyle, beraber damına çıkarak
emitleri toplayıp bir kenara yığarlar, o-
işret ederlermiş.

Bir bahar günü Haliçteki Fenere gidil-
sini teklif etti, gittik. Birşey içmiyeceğini
na ve kardeşime temin ettiği halde rıh-
daki gazinoya girince, ne istediğimizi sor-
ğa gelen - hoş lehce- bir garsona konyak
irmesini söyledi. Konyak geldi. Bir ka-
uydurdu. Bizim de birer kadeh içme-
rica etti.

«İçmeden mest oluruz meygedei âlemde»

dim. Derhal:

Imadık neş'e fakat tab'ı benî âdemde»

di. Beyit sekline giren bu iki mısraı tekrar
crar ined ettikten sonra konyak şişesini
tti.

Bir temmuz akşamı birkaç âşina ile e-
nin önünden geçerken uşakların fener ve
di asmakta olduklarını gördük. Yanı-
da bulunan esbak Aydın mektupçusu
nastırlı Adem Vahyi bey «Bu tekellüfe
e hacet? Hazret, pencereden başını çıkar-
maksat hasıl olur» diyerek «gök kandil
hoş» tabirine işaret etti.

«Vereli gönlümü sana ey şuh
Ah kendimce çok düşündüm çok
Alabilsem de gönlümü senden
Seni gönlümden almanın yolu yok»

i sade, fakat ruhnevaz şiirler söyliyen
sküdarlı Safi, kafilei mestanın pişvası sa-
lacak derecede sermesti safa bir şairi safi
li.

«Asaf» mahlasiyle pek güzel şiir söyli-
yen Damad Halil Paşa zade damat Mahmut
Celâleddin Paşa'nın bezminde nedim idi.
Sarhoşluk saikasiyle bazan taşkınlık eder-
miş. Hattâ paşanın köşkünde oturduğu sıra-
da bir gece hayli çaktıktan sonra yanına bir-
kaç uşak alarak meyhaneye gitmiş. Vakit
geçtiğinden kapanmış olan meyhaneyi cebr-
en açtırıp içmeğe başlamış. Meyhaneci söy-
lendiğinden sarhoş şair, fena halde hiddet-
lenip «Ben, Damat Mahmut Paşa'nın nedi-
miyim. Seni şöyle asarım, böyle keserim» di-
yerek herifin üstüne hücum etmiş. Gürültü-
ye koşan jandarmalar, - vukuu muhakkak
olan - bir faciaya mümanaat ve Paşaya şi-
kâyet etmişler.

Paşa, Safi'ye - herşeyde, bahusus mey-
de pek eski arkadaşı olan - Üsküdarlı Ta-
lât vasıtasiyle muvakkaten yol vermeğe
mecbur olmuş. Birkaç gün sonra görüştü-
ğümüzde paşa, hâdiseyi anlattı. Muahharan
- yine Talât vesatetiyle - Safi'yi celbetti.

«Merdi Garip» imzasiyle İstanbul gazete-
lerinde makaleler neşreden ve bazan şiir
söyliyen Şuayp efendi - ki altmış iki sene
evvel vefat etmiştir - bir saat ayık duramı-
yan meşhur sarhoşlardandır. Ve:

«Meyhaneye serdik postu
Bir kadeh ver aman Kosti»

diyerek meyhanelere postu seren ve yazı-
larını da meyhanelerde yazan bir muharriri
gariptir. Ahvalinden bahsolunsa uzun sürer.

Bu garip muharrir ve şair, elinde kadeh,
koltuğunda şişe olarak - bir mahalde:

«Subesu içerim badeyi yine kanmam
Ki ben bu hasret ile tâ mezaradek giderim»

beytini söylemesiyle ricalin fudala ve zura-
fasından Acib bey de şu beyit ile mukabele
etmiştir:

«Kimin ...kinde mezara gidersen ey sarhoş
Denir sana da arakdan geberdi Merdi Garip»

Adetleri hadden füzun ve kemalâtı ilmi-
yeleri eserlerinden runümun olan musan-
niflerimizden, müverrihlerimizden bir mer-
di muhterem, himmet buyurup ta matbuat-
ımızın tarihini yazsa Merdi Garip gibi mu-
harrirler ve unutulmuş hadiseler meydana
çıkar da bilmediklerimizi öğrenmiş oluruz.

Bu zatlar, saymakla, yazmakla bitmez ki.
Deli Hikmet, meşhur Eşref, Adanalı Hakkı,
Mehmet Celâl, Zeynelâbidin, Reşit gibi şa-
irler ve edibler, Ahmet Refik ve Turhan
Tan gibi tarihciler ve romancılar vesair de-
ğerli yazıcılar, o mel'un işretin pençesinden
yakalarını kurtaramıyarak dünyadan çekil-
diler.

Bir yaz sabahı Balıkpazarından geçer-
ken meyhaneciler - birbiriyle rekabet eder-
cesine - beni meyhanelerine davet ettikleri
sırada bir meyhanenin - sokak tarafındaki-
köşesinde kışlık palto giymiş olduğu halde
Ahmet Refik'i gördüm atıştırıyordu. Beni
görünce meyhanecilerin davetine o da işti-
râk etti. Lâtife ile karışık bir tarzda «Sen
dalâlettesin, bari Şeytan gibi başkalarını id-
lâl etme» dedim. Bu sözden hoşlanarak bir-
biri üstüne birkaç kadeh yuvarladı.

Hatırıma geldikçe - birkaç suretle -
müteessir olurum. Vefatından beş on gün ev-
vel ona, Babıâli yokuşunda tesadüf ettim.
Son zamanlarda eslâfdan bazı zevatı mü-
bareke hakkında yazdığı saçma sapan söz-
lerden dolayı tevbih ettiğimde «Zaruret, bu-
günlerde aldı yürüdü; perişan bir haldeyim.
Çalakalem yazıyorum. Siz ilim için yazı ya-
zarsınız. Ben iki kadeh rakı için yazarım»
dedi.

Hangi meslek erbabına bakılsa bunların
ileri gelenlerinden bazılarının hoşserlikte
ileri gidenler olduğu görülür.

Bu satırları yazarken hatırıma gelen
hüner sahiplerinden bir hattat Şevket var-
dır ki - tahminen altmış beş sene evvel ve-
fat etmiştir - sülüs ve nesih yazılarda - eski
tâbir ile - yedi tulâ sahibi olduğu halde
iştihar edememiştir. İçmeyince yazı yaza-
mazmış. Hattâ zaptiye müşiri Hüsnü Paşa,
zaptiye dairesinde bir odaya hapsedip yanı-
na birkaç binlik rakı koydurur, en'am ve
delâil-ül-hayrat yazdırırmış. Hapisten bir
an evvel kurtulmak için yazdığı şeylerin ba-
zı satırlarını atlar, «Yazdım, bitirdim» diye
paşaya haber gönderirmiş. Paşa, yazıları
gördükten sonra hapisten azat edermiş. Ek-
sik yazdığı bilâhare anlaşılınca yine yaka-
latıp hapseder, yeniden yazdırırmış.

Erbabı san'attan «Sarhoş Ali efendi» na-
mında bir adam vardı ki teclid ve tezhibde
pek mahir idi. Verilen işi, elinden almak,
aylarca beklemeğe mütevakkıftı. Beyazıt'ta
- mukaddema yıkılan, ortadan kaldırılan -
kâğıtçı dükkânlarının birinin üstündeki
- loca gibi mahalde - icrayı san'at eden bu
adama bir yazı tezhib ettirmek için gittim.
«Sarhoş Ali efendi, burada mıdır?» dedim.
Meğer tepedeki mahalde imiş, başını uza-
tarak «Maşallah efendim, acaba hangi mey-
hanede kadehdaşlık ettik» dedi. Bittabi sı-
kıldım. Sonra ahbap olduk. Bu sözünü lâ-
tifeten tekrar ederdim, bu defa o sıkılırdı.

Şevki gibi gayet sür'at ve sühulet ile
pek lâtif şarkılar besteliyen bir musikî eri
- Manastırlı şair Naili'nin «Rakı içiyor mu-
sun» sualine «Şişe şişe» cevabını verdiği gibi-
şişe şişe içer, gece yarıları meyhane dönü-
şünde sokakta karlar, çamurlar içinde yatar-
dı.

Musikî âleminde bundan sonra emsali-
ne tesadüf olunması - muhal değilse bile -
herhalde pek müşkül olan tanburî Cemil
merhumun işrete iptilâ yüzünden - genç de-
nilebilecek bir yaşta - terki hayat etmesine
ebediyen acınsa lâyıktır.

Vaktiyle Babıâli arkadaşlarımızdan olan
General Rifat'ın delâletiyle bir bahar gece-
si evimize geldiği sırada «Yanımıza biraz
rakı alalım, orada icersiniz» yolundaki ihta-
rına «Onların evinde rakı içilmez. Bu gece
içmeden çalarım» cevabını vermiş.

Tanbur, yayla tanbur, kemençe ve lâvta
çaldı. Cennetten sadalar geliyor zannettik.
Anladık ki bu dahii musiki eline - musikî
âletlerini değil - bir teneke, âdî bir tahta
parçası da alsa çalacak...

Avdetlerinde - hayra delil olan - deli-
line «Eğer küplerle içseydim bu geceki ka-
dar zevk hasıl edemezdim. Aman, beni yine
götür» demiş.

Bu koca dahînin cenazesini yirmi o
kimse ile medfenine naklettiğimizi düşür
dükçe kendimden utanırım.

Sinema filmi gibi bu zatlar ve bunl
benziyen diğer adamlar, gözümün önünde
gelip geçtikten sonra yine Adana'lı Ziya
ründü. O Ziya ki pek değerli bir şair ve iş-
rete son derece müptelâ olduğundan şuu
nu kaybedecek hallere gelmiş ve garip t
virlar göstermiştir.

Meselâ bir gün Galata meyhanelerin
kafayı - adam akıllı - tütsüledikten so
köprüden geçerken karşıdan zuhur ed
seraskerin arabasına yaklaşıp yüksek se

«Hiddet eylerse cihanı haşlar
Anasından karısından başlar»

mealine muvafık olarak ağzına gelen hez
yanı savurdu. Tevkif olundu. Arkadaşl

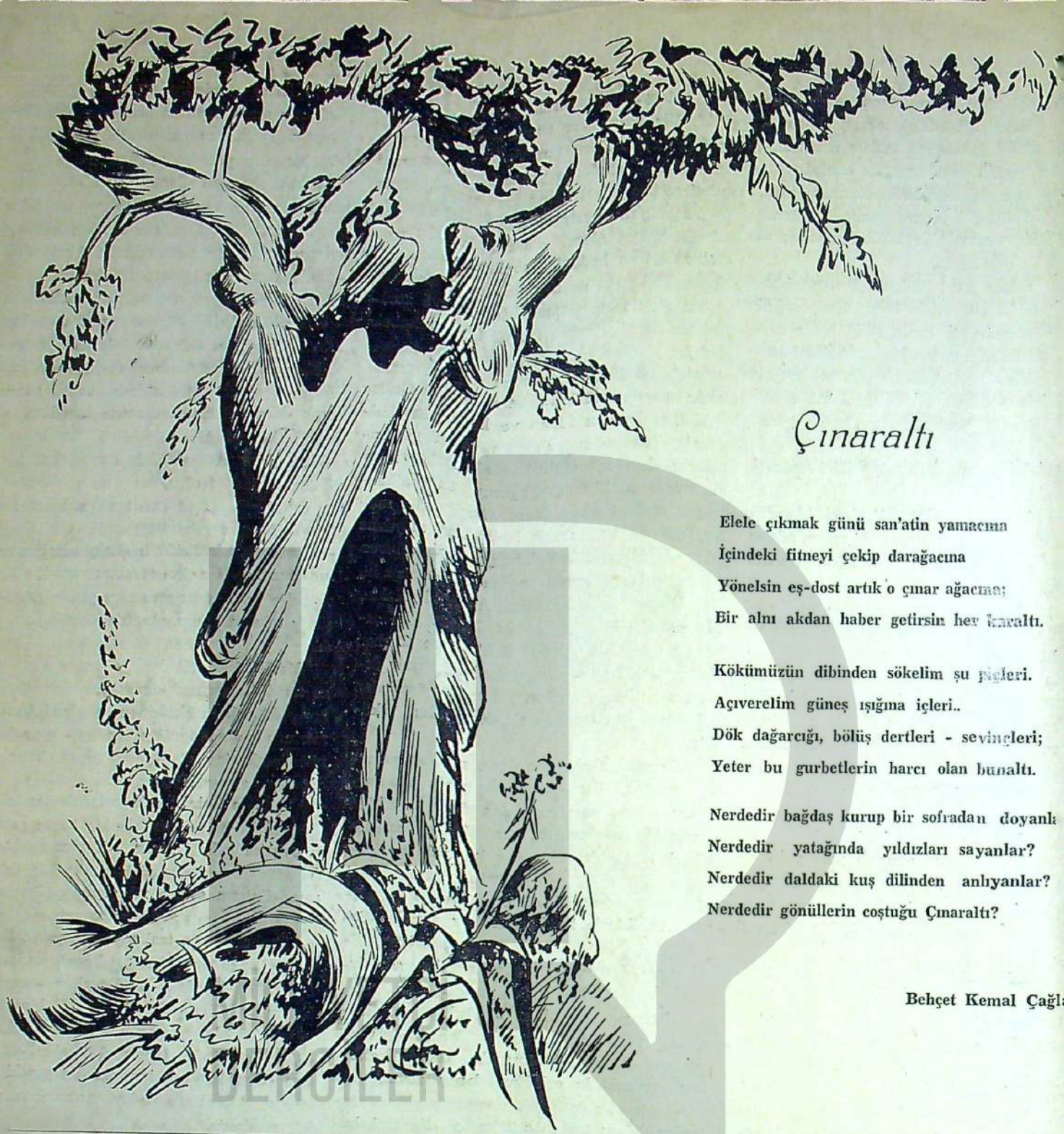

Çınaraltı

Elele çıkmak günü san'atin yamacına
İçindeki fitneyi çekip darağacına
Yönelsin eş-dost artık o çınar ağacına;
Bir alnı akdan haber getirsin her kınaltı.

Kökümüzün dibinden sökelim şu piçleri.
Açıverelim güneş ışığına içleri..
Dök dağarcığı, bölüş dertleri - sevinçleri;
Yeter bu gurbetlerin harcı olan bunaltı.

Nerdedir bağdaş kurup bir sofradan doyanlar
Nerdedir yatağında yıldızları sayanlar?
Nerdedir daldaki kuş dilinden anlıyanlar?
Nerdedir gönüllerin coştuğu Çınaraltı?

Behçet Kemal Çağla

olduğunu iddia ettiler, bimarhaneye urdular. O sırada bu beyti söyledi:

sertizi zekâmız kırk yararken bir kılı
de mecnunsak eğer kimdir cihanın âkılı».

arhaneden çıktıktan sonra Fizan'a ı. Bir kolayını bulup Mısır'a savuştu. affolunup İstanbul'a geldi. Meyhane- retmeğe başladı.

i edib ve muharrirlerden Faik Reşat rhum, bir akşam Tavukpazarı mey- erinden birinde idarei ikdah ederken üstünde yalnız gömlek ve don olarak, tıkanmış bir halde - çıkageldi. Re- yanına oturdu. Bir kâse! rakı getirtti. elleriyle yakalayıp bir nefeste yu- Bir sigara isteyip içtikten sonra aklı geldi. Başına geleni anlatmağa baş-

Üç gece evvel geç vakit meyhaneden dönerken birkaç çapkın üstüne hücum etmiş, elbisesini soyup soğana döndürmüşler. Yolda tesadüf eden bir adam, haline acıyıp koltuğuna girmiş, handaki odasına götürmüş. Yiyecek getirmiş. Kapıyı dışından kilitleyip gitmiş.

Ziya, rakısızlıktan çıldıracak hallere gelmiş. İki gece sonra adam, zuhur etmiş, yiyecek bırakarak dönerken nasılsa kapıyı kilitlememiş. O gidince Ziya, odadan fırlayıp soluğu meyhanede almış.

Afyonkarahisar'da evkaf müdürü iken kendini bilemiyecek derecede sarhoş olarak sokaklarda dolaşırken arsız çocuklar, ardına düşerlerdi. Parasını potinlerinin içine soktuğunu bildikleri için ayağından potinleri çıkarıp paraları kapışırlardı. Potinler de sokakta ve kapanın elinde kalırdı. Biçare ada zaruret ve sefalet içinde yetmiş beş seneli hayatına veda etti.

Kıymetlerini kendileri takdir etmedikleri halde başkaları tarafından takdir edilmesini istiyen bu zavallı adamların tercümei halleri bulunsa, dikkatle okunsa, vatanını ve vatandaşlarını candan sevenlerin ciğerleri sızlar.

Cenabı Hak, dünyada mes'ut olamıyan bu bedbaht adamları, ukbada mazharı saadet buyursun.

«Çınaraltı» için istediğiniz yazıyı, ferahâmiz bir şekilde yazmak icabederken nasılsa hüznengiz bir mevzu ihtiyar ettim. Okuyanlar ibret alırlarsa hem ben, hem onlar ferahyab oluruz..

İbn-ül-Emin Mahmud Kemal

TÜRK EDEBİYATI

Nasıl ve niçin bir buhran geçiriyor ?

Yazan: **Yusuf Ziya Ortaç**

Edebiyat bir buhran geçiriyor. Ye-yi, ayrıyı, güzeli aramanın ihtilâçları inde, kaç yıldır, Türk şiiri çırpınıp ırmaktadır. Vezin, âsı parmaklarla yme liyme edildi. Kafiye, yerlerde ünen yolunmuş saçlar halinde ve na, kanlı bir dünyanın kızıllığı vur-ış sayıklamalardan ibaret...

Biz, bu marazı geçici bir nöbet sa-yor ve Türk şiirinin genç ellerde hate kavuşmasını bekliyorduk.

Günlerle beraber, marazın seyri de rledi. Babıâli yokuşundan yükselen çığlıklar, artık bir neslin ifadesi mak iddiasındadır.

Bir Hindli büyücü esrariyle anlaşıl-ız dualar fısıldıyan bu adam neler lüyor?

Şu, elinde kırmızı gelinciklerle kızıl r doğudan gelmesi bekenen sev-i kimdir?

Suyun buhara inkilâb ettiğini, de-rin döğülme tavı geldiğini homur-nan ifritin özlediği ne?

Yabancı ideolojilerin telkinile her biri doğup biri geberen fikir ve 'at piçi mecmuaların ağzında, hep ı geviş kanlı salyalarını akıtıyor:

uyuldu uykusundan uyandığı

ncirinden başka kaybedecek şeyi olmıyan devin!

Daha dün, çocukları aynı şarkıyı iyerek aynı hedefe yürüyen Türk ebiyatı neden sarsak adımlarla bu yola saptı?

***

Biz, Ziya Gökalp'ın sesini, idadî larındayken duymuştuk:

ı, ne Türkiyedir Türklere, ne Türkistan,
, büyük ve müebbed bir ülkedir: Turan!

Bu, sisler içinde beliren meçhul ve lsiz hayal âlemi neresiydi? Onu, kan yangınının büyük ateşiyle bir-bire aydınlanmış gördük!

ddelerdeki «Lokantai Osmanî» «Kıraathanei İslâm» lar, «Meşru-berberleri», Hızır'ın âsası değen gibi bir anda silkinmiş, «Kızıl Lokantası», «Altay Kıraathane-«Turan Berberi» oluvermiştiler.

nıf arkadaşlarımız «Abdullah» la-«Nureddin» lerin, «İsa» ların, ısa» ların arasında, «Oğuz» lar, mir» ler, «Kaya» lar, «Tekin» ler belirmeğe başlamıştı.

ğle üzeri, toy bir talebe sesi, mer-ı başında ezan okurken, biz bah-Mehmet Emin'i okuyorduk:

bir Türküm, dinim, cinsim uludur!

Neslimiz, Osmanlı İmparatorluğunun, Türklüğünü - kitle halinde - ilk duyan çocuklarıdır.

Kalemi elimize aldığımız gün, Ziya Gökal'ı karşımızda bulduk. O, bizim mürşidimizdi. Sesindeki velî kudretine inanmıştık.

Hece vezninin gizli kalmış şekillerini ondan aldığımız ilham ile arayıp bulduk. Türk esatirine, Dede Korkut masallarının hazinesine onun izinde yürüyerek kavuştuk. Halk edebiyatındaki millî motifleri onun irşadile aradık.

Türk şiirinin en taze lisanı:

Ovanın sayezarı müphemine
İn'ikâs eylemiş nücumu bahar!

İdi. Bu lisan, Gökalp çocuklarının kaleminde:

Bir gece mavisinde erimiş dağ, deniz, renk,
Gökten iri yıldızlar sarkıyor hevenk hevenk!

Oluverdi. «Antuan ve Kleopatra» efsanesi yerine «Peri kıziyle Çoban» masalını yazıyorduk. Bir hamlede, koşmasiyle, manisiyle, türküsiyle, destaniyle, manzum hikâyesi ve manzum piyesiyle yepyeni bir edebiyat doğuvermişti..

Sonra, bugün için artık mesele olmaktan çıkmış şeyler: Kadın, aile, hukuk, medrese, din..

Ziya Gökalp, şimdi minarelerimizde okunan türkçe ezanı, o büyük seziş kuvvetiyle daha meşrutiyetin ilk yıllarında duymuştu:

Bir ülke ki, camiinde türkçe Kuran okunur,
Köylü anlar manasını dinlediği ezanın,
Ey Türk oğlu, işte senin orasıdır vatanın!

Artık, ne için çalışacağımızı, hangi yolda yürüyeceğimizi nereye varacağımızı biliyorduk.

İlk defa: «Ben bir Türküm!..» diye bağıran Mehmet Emin'in ismi, azizler arasına karışmıştı. Hamdullah Suphi, asırların enkazı altından çıkardığı bir testi kırığından, bir kumaş parçasından Türk san'atının altın çiçeklerini topluyor, sesinin sihirli ateşiyle bütün bir gençliği ısıtıyor, aydınlatıyordu.

Halide Edib'in, bir aşk musikisi kadar ulvî iki satırı, bir neslin dudaklarındaki dua idi:

— Ey yeni Turan!.. Sevgili ülke!.. Söyle, sana yol nerede?..

Çanakkale'de, Sarıkamış'ta, Sinâ çöllerinde, Karpat dağlarında, son nefeslerini bir son tebessüm gibi veren gençler, hep bu yolu arıyordular!

***

Harf inkilâbı...

Bu, okumayı bir sınıf imtiyazı olmaktan kurtaran inkilâbdır. Türk milletinin dilini bağlıyan elifba'nın kör düğümü çözülmüştü artık.. Fakat, o günden bugüne, geçmiş aylarla yıllar arasında ne fark var?.. Okuma seferberliği, bir alfabe seferberliğinden öteye geçemedi. Ve asırlar, bütün fikir hazineleriyle bir dev adımın aştığı dağ gerisinde kaldı.

Kitapsız, imlâsız, gramersiz bir nesille karşı karşıya idik.

Bu, ruhu aç, kafası aç varlığı kim doyuracaktı? Kim ve ne?..

Artık, Osmanlı İmparatorluğunun adı Türkiye Cümhuriyeti idi.

Artık, kadın peçesini açmış, çarşafından çıkmış, erkeğin yanındaydı.

Artık, minarede türkçe ezan okunuyordu.

Artık, hayaller hakikattı..

Bugünlerde, İstanbul'un, uzaklardan gelen gürbüz bir narayla çınladığını duyduk:

Bana bak,
Hey avanak!..

Bu, Nazım Hikmet'in narasıydı. Göğsü büyük soluklarla şişen şair, yepyeni bir sesle yepyeni şeyler söylüyordu.

Fuzulî'nin aşkını tatmamış toy gönüller, Bakî'nin mersiyesini duymamış çocuk kulaklar, Namık Kemal'in Vatan kasidesiyle ürpermemiş taze ruhlar, ve nihayet, Gökalp'ın büyük irşadına ermemiş nasipsiz gönüller, bu nâra karşısında mest oldu, kendinden geçti..

Bu yeni din, felsefesine ermeyenler için bile, dış manzarasiyle ne kadar cazip bir san'at çığırıydı: Vezin yok.. Kafiye yok.. Ve, nâra var!

Asırlarca, Türk şiirinde kadın, edebi kelâm namına terlemekten bile men edilmişti:

Kat kat düşüp ol peri hicaba
Gark oldu gülâb ıztıraba!

Diyordular.

İşte şimdi, sanat kapısından giren hoyrat bir delikanlı, nalçalı ayaklariyle, veznin suratına, kafiyenin eteğine basarak, canı istediği gibi, bağıra çağıra, hattâ söve saya konuşacaktı..

Maziyle bütün bağları kesilmiş çocuklar, kolayın ve serkeşin cazibesine kapıldı ve bir anda, mektep sıraları birer şair kuluçkası oluverdi.

Türk edebiyatı, kendisini buhrandan kurtaracak yeni mürşidini bekliyor.

Hikâye :

Guguli

Yazan : Kadri Gökalp

Küçük bir köydü burası. Hayalimizde yaşattığımız o cennet köylerden değil, hayatın hakikî köylerindendi. Gece soğuk altında titreyen, gündüz güneş altında terliyen köylerden. Yüz yirmi, yüz otuz hanelik bir yer olan burada, yeşil manzaralara pek ender rastlanırdı. Dere kenarında tutunan bir kaç söğüt ağacından başka toplu bir yeşillik görmek isterseniz, size yerini tarif ederler.

— Heeee şuracıkta. Şu birinci tepe değil, ikincisi.

Ki, hee şuracıkta denen bu ikinci tepeye gitmek isterseniz dört saatlik yoldur. Orada da o güzel manzarayı görmek için dürbünle bakmak lâzım.

Köy içinde ağaç tek tük, hani, belki ilâç için bulunur. Fakat o da, yanına sokulduğunuzda, büzülmüş yapraklariyle size hayatından şikâyet eder. Herşeye rağmen bunun altına uzanıp istirahat etmek isterseniz, gerek sıcaklığın, gerekse ağacın baygın manzarasının tesiriyle bir baş dönmesi hisseder ve deliksiz bir uykuya dalarsanız. Uyandığınızda her tarafınızı kabarcıklar içinde bulur, tatlı tatlı kaşınırsınız. Bunlar köyün sivrisinekleridir. İçlerinde öyleleri var ki, onlara rastlarsanız çetin bir boks maçından çıkmış gibi yüzünüz gözünüz şişer.

Hayatı da manzarası gibi ölüdür bu köyün. Gündüzleri derin bir sessizlik içine gömülür. Köpekler bile havlamaz. Muhtar, heyet odasında, telefonla gelecek emirleri bekliyerek terler. Jandarma onbaşısı karakolda, korucular kahvede uyurlar. Ancak akşam üzerleri bir faaliyet görülür. Tarlada çalışanlar döner. Sığır, büyük bir toz bulutu ile beraber köye girer. Kızlar kuyu başında toplanır. Delikanlılar sapa sokaklarda bekler. Sonra yine o sessiz hayat.. Ta gece yarısından sonra, rüyalarında güneşi doğmuş gören, ilk horozlar ötmeğe başlayıncıya kadar. En tatlı uykusuna dalan köyde ses müsabakası açılır. Buna, Tanrının yarattığı her mahlûk iştirâk edebilir. İlk namzetler horozlardır. Uzun uzun ötüp birbirleriyle yarış ederler. Sonraları hoca, ayazdan dişlerini birbirine vurarak bu yarışa girer. Sabah yaklaştığı için köpeklerin havlaması da duyulur. Güneşin ilk ışıkları belirince «Ooooy. Eeeeey» diye bağırarak bütün köyü uyandıran sığırtmaç ortaya çıkar. Fakat müsabakanın en heyecanlı kısmı sondadır. Hayvanlarını sığıra götüren çocuklar var sesleriyle bağırırlar.

— Guguliiii. Aydaaa.

Bunların arasında her gün bu müsabakalarda birinciliği alan ses işitilir.

— Eşşşe oğlu eşekler. Fırlatmalaaar!..

***

Köyün karanlık, sessiz bir gecesi. Yalnız yatsıyı okuyan hocanın:

— Haydin namazaaa!

Diye inliyen sesi, dalga dalga, karanlıkta çömelmiş devlere benziyen evler arasına yayılıyordu. Bu sesle uyanan devler ayaklanıyor, insanın tâ yanına gelerek etrafını sarıyor, içine giriyor ve orada bir kaynaşma husule getiriyor. Tekrar dışarı çıkmak isterken alında ve saçların kökünde beliren ter damlacıklarında eriyor. Sükûneti ancak uzak ağıllarda havlıyan çoban köpeği verebiliyor. Arada bazı:

— Çırrr. Çırrr..

Diye öten ağustos böceğinin sesi de bu gece hazinleşiyor.

Biraz sonra karanlık sokaklarda, kesik kesik öksürerek, ilerliyen biri görünüyor. Bu namazdan dönen hocadır. Karanlıkta, birşeyler mırıldanarak yoluna devam ediyor.

— Lâilâheillallah hak Muhammet lüllah.

Karanlıkla Allah, bu gece öyle muşlar ki, her geçenin ağzından bu yorlar. Hattâ en cahilleri bile duac kalmıyor ve:

— Sana bin şükür Allahım.

Diyerek, görünmesin diye, ceb gündenberi taşıdığı kuru ekmek yokluyor. Fakat bunların hiç biri yok şimdi. Hoca da çoktan uyanmış Ne yapsın ki, yatsıyı okuyup duvarlıyan camide, ondan başka namaz yoktu.

— Bu gece üçüncü olacak

Diye söyleniyordu. Bir evin dö gelince yavaşladı. Kulak kabarttı. hışırtı işitiliyordu. Bir an tereddüt ağır adımlarla ilerledi. Burada ona müştü. Sesinin duyulmasından kork gibi hafifçe bir

— Destur bismillâh.

Savurdu. Bu sırada bir hışırtı yuldu ve arkasından herşeyden f benziyen acayip bir mahlûk görür

— Meee..

Karanlıkta, bütün hızını ayak ren hocanın patırdısı işitildi.

Ertesi günü köy, bu yeni hal heyecanlandı. Bu üçüncüydü. K lat olan bu belâdan kurtulmak lâ vede başlıca mevzu bu oldu. He nin, babasının başından geçmiş maceradan bahsetti.

— Allahın işidir. Olur.

Diyorlardı. Kadınlar kapı konuştu.

— Sahidir kardeş. Sali çav ye'ye de görünmüş.

Geceleri o sokaktan geçmez uz oradan değil, diğer sokaklarc de ceplerinden ekmek eksik e kısmı sandıkları karıştırıp eski kardı. Nazar muskası, uyku mu bulduysa takı Oyun değildi. lırdı da. Bundan yalnız bir kişi du. Başı ile iki omuzu üzerine a kı gibi kullandığı çuvalı, yırtık malı pantalonu ile çarpık ayağ ayırmadığı sopasına dayanarak sokaklarda, yem arayan kuşlar hareketlerle sekerek dolaşan C istediği eve serbest girip çıkan, göre diğer köylerdeki dostlarını

Çingene kızları

Yazan: **Şükûfe Nihal**

Horoz sesleriyle düşerler yola;
Bazı omuz omza, bazı kol kola;
Dünyayı satarak şöyle bir pula,
Güne ilk selâmı onlardır veren...

Gözler dopdoludur bir tatlı düşle;
Dertleri yok giyim, altın, gümüşle;
Rüzgârlar gibi hür bir yürüyüşle
Her sabah onlardır gelincik deren..

Çiğler öper çıplak ayaklarını,
Taç yaparlar çiğdem yapraklarını,
Bahtlarının birdir dünü, yarını;
Arzuyu onlardır çarmıha geren...

Ovada kuşlardır öz yoldaşları,
Bir kuru ekmeğe hep savaşları,
Renk renk çiçek açmış omuz başları,
Yollara onlardır demetler seren..

Yıldızlar doğarken dönerler kıra,
Yanık türkülerde binbir hatıra,
Sığınıp bir kara, yırtık çadıra,
Onlardır varlığın sırrına eren!..

12 **Şükûfe Nihal**

oradan dolu heybelerle gelen, her sabah, kendisine birşey yapmadıkları halde:

— Eşşoğlu eşekler. Fırlatmalaaar..

Diye çocukların arkasına takılan Guguli.. Nereden tedarik ettiği bilinmiyen paralarla şeker alıp yolda oynıyan çocuklara dağıtan, evindeki tüylerle büyü yapan, ay tutulduğu bir gece anadan doğma çıplak elinde bir elekle aya karşı duran Guguli. O korkmuyordu. Telâş edenlere gülüyor ve:

— Korkmayın yahu! Onun zararı kimseye dokunmaz.

Diyordu. Evet, herkes onun gibi büyücü olsaydı tabii korkmazdı. Zaten o geleli bir uğursuzluk başlamamış mıydı. Bir defa köyü sel almıştı. Bir defa yıldırım Hasan ağanın dokurcunlarını yakmıştı. Çoban Ali'nin iki mandası birden ölmüştü. Evel köyne güzeldi. Bu herifin zaten üstünden uğursuzluk akıyor.

Bu sözler günlerce ağızdan ağıza gezdi. Kadınlar bunu o kadar ileri götürdüler ki içlerinden:

— Aaa kardeş, dul Nebiye ona büyü yapmış ta çirkin kızını Aliye aldırdı.

— Ya güzelim Emine, o patlak gözlü çobana kendi mi kaçtı? Ona da büyü yapmıştır.

Diyenler çıktı.

Söylediler, ağızlarına ne geldiyse. O, bunları, kendilerine şeker dağıttığı, duvar diplerine otururak saatlerce oyunlarını seyrettiği çocuklardan işitti. Yüzü eski neş'esini kaybetti. Gittiği evlerin kapılarını eski cesaretle çalamadı. Her yerde soğuk karşılandı. Evlerden birli ikili onu kovdular. Evin kadınının ve erkeğinin yüzü tutmadığı için kovma işini çıraklar yaptı ki, bilhassa bu, onu can evinden yaraladı. Köyde girebildiği birkaç ev kalmıştı. Bunlar da gelmemesini istedikleri halde nedense onu kovamıyorlardı. Biraz korku, biraz da merhamet, onlara bu işi yaptıramıyordu. Fakat onu istemedikleri her hareketlerinden belliydi. Eskisi gibi samimî değillerdi. Çocuklardan, işlerden, bereketten bahsetmiyorlardı. Biraz gülmüş olsa karşısındakilerin, bilhassa kadınların ondan korktuğunu, titrediğini farkediyordu. Bunları da anlamamış olsa, ona bir parça ekmek verirken öyle bir:

— Al!

Demeleri vardı ki bu: haydi al şunu da defol. Bir daha uğrama.

Demekten başka birşey değildi. Evet anlaşılıyordu. Fakat bunlara rağmen yine üzülmedi. Kendisine ne kadar soğuk davrandılarsa o, bir misli o kadar sokuldu. Karşılık beklemeden her önüne gelene selâm verdi. Yolda cıvıldaşarak oynıyan üç dört yaşındaki çocuklara yine şeker dağıttı. Açılmıyacaklarını bildiği halde kapıları çaldı. Kahvede bir iki defa:

— Hey! bu iş sizin bildiğiniz gibi değil.

Diyecek oldu. Onu dinlemediler. Hattâ bazı kabadayı delikanlılar fazla konuşmamasını söylediler. Dolu gözlerle oradan çıktı. Ağlamadı. Boşlukta hocanın itina ile taranmış sakalını görerek, yağmurların yıprattığı bir bostan korkuluğu gibi tozlu sokaklarda yürüdü. Artık bu köyde ona hayat kalmamıştı. Tarla ve bostanlarda geceyi geçirenler onu, gün doğmadan tarlalar arasında topal bacağını sürüye sürüye giderken gördüler. O sabah hayvanlarını sığıra götüren çocuklar, onun gaz tenekelerinden yapılan kulübesine nişan alamadılar..

Birkaç gün görünmedi. Bu köyde yeni dedikodulara sebebiyet verdi. Korkuyorlardı daha doğrusu. İki gün de durmadan süren bir yağmur onların bu korkularını büsbütün arttırdı.

— Amman. Bu büyücü kızıp köye bir şey yapmasın.

Dediler. Kadınları bir telâş aldı. Erkekleri rahat bırakmadılar.

— Ayol bizden fazla korkuyorsunuz.

Diye çıkıştılar. Gebe kadınlar:

— Eyvah çocuğumu düşüreceğim. diye feryad ettiler.

Heyet odasında bu seslerin akisleri duyuldu. İhtiyarlar toplandı, gençlerin teşvikiyle onun evine gidip ne yaptığını öğrenmeği kararlaştırdılar.

Güneş ışıkları altında külüstür haçlı ordusu zırhlarından farksız duran kulübenin önüne geldiklerinde onu kapının önünde sürünürken buldular. Gelenlere hiç bakmadı. Yalnız bir parça ekmek istedi. Bir kaç günlük hastalık onu, tanınmıyacak bir hale sokmuştu. Yara izleri halâ üzerinde duran kıvrık, topal ayağı titriyordu.

— Beni içeri götürün diyebildi.

Yatağa uzatıldığı zaman son saatlerini yaşıyordu. Hoca Kur'anını alarak hayatta bir insana karşı son vazifesini yaparken biraz sükûnet bulan Guguli gözlerini açtı ve kimseye dökemediği derdini anlatmak fırsatını buldu. Buruşan yüzünde hafif bir tebessüm göründü. Güçlükle elini kaldırarak baş parmağını sakalına değdirdi ve:

— Hoca.. Meee.

Diye fısıldadı. Ancak o zaman, görünenin, bir ayağı havada sallanan topal bir keçi olduğunu hatırlıyan hocanın gözleri hayretle açıldı.

— Ulan.. sen..

Diye söze başladı. Fakat geç kaldı. Guguli çoktan ebedî uykusuna dalmıştı. Gözleri donuklaşmış, başı yana düşmüştü. Bu an, yüzünde kalan tebessümünden başka her şeyi değişmişti.

13

Kadri GÖKALP

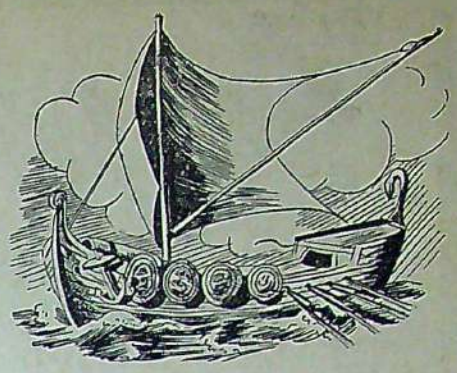

Eski ev

Köşede altın oymalı Edirne kavukluğu,
Üstünde çeşmi bülbül sürahi
Yıldız serpintili mavi bir buğu..

Birinde kallavisini dinlendirmiş asırlar,
Öbürünün ışık göğsünde
Geceler dolusu sırlar..

Duvarda iki kılıcın gümüş çaprazı:
«Sene 1053 ameli Şâhin usta»
Üstünde tâlik yazı!

Çeliğine su vermiş kral kellelerinin kanı,
Bir vuruşta parçalanmış
Kimbilir kaç şövalyenin kalkanı!

Raflarda Beykoz işlerinin ışıl ışıl hevengi,
Ve sedirler üstünde has bahçeler açan
Üsküdar çatmalarının ateş rengi..

Islak gözlü cariyeler uzanırmış onlara,
Ve kafeslerin ardından bakarlarmış
Yelkenleri zafer dolu kalyonlara!..

Yusuf Ziya ORTAÇ

Çocuk adam

YAZAN :

Orhan Seyfi ORHON

ROMAN

Yeni çıktı.

Satış yeri :

Ankara caddesi, Semih Lütfi Kitabevi

Sahibi ve Neşriyat Müdürü:
ORHAN SEYFİ ORHON
Basıldığı yer — Cumhuriyet Matbaası